

Політика, історія, культура

УДК 94(4)"1939/1945":821.161.2.09-94Вин

Дергачов О. В.,

аспірант кафедри всесвітньої історії
Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка

Друга світова війна в історико-філософських поглядах Володимира Винниченка

У статті здійснено аналіз історико-філософських поглядів В. Винниченка на події Другої світової війни у розрізі інтерпретації історичного процесу у форматі його концепцій дискордизму та конкордизму. Розглядаються передумови, причини та наслідки Другої світової війни у контексті регресизму соціальних відносин людства – дискордизму. Акцентовано увагу на проблемі війни та миру за умов капіталізму, комунізму та нацизму як прерогативи майбутнього ідеального устрою – конкордизму. Зроблені висновки та окреслено перспективи майбутніх досліджень як складової світової історіософської думки.

Ключові слова: Друга світова війна, дискордизм, конкордизм, комунізм, капіталізм, нацизм, фашизм, екзистенціалізм, евдемонізм, інстинкт, свідомість.

Історико-філософське осмислення подій Другої світової війни стало предметом дослідження професійних істориків Р. Дюпуї, Дж. Армстронга, Г. Солсбері; політиків – Ч. Черчіля, Д. Ейзенхауера; філософів та письменників – Ж. П. Сартра, К. Ясперса, А. Камю, Б. Брехта, В. Голдінга та ін. [1, с. 143–180]. Дотичні роздуми з цієї тематики представлені також Володимиром Винниченком – відомим українським громадсько-політичним і державним діячем періоду Української революції 1917–1921 рр. (один із лідерів Центральної ради, голова Генерального Секретаріату УНР, голова Директорії УНР) та письменником, який мав власне бачення подій Другої світової війни.

Для сучасних дослідників В. Винниченко, перш за все, – письменник та політичний діяч. Його рефлексія на історичні події в Україні та світі почала привертати фахову увагу істориків лише на початку ХХІ ст. Відомі дослідники В. Ф. Солдатенко та С. В. Кульчицький зробили перші кроки в осмисленні еволюції суспільно-політичних поглядів Володимира Винниченка у контексті його політичної діяльності [2; 3]. Загальну оцінку його історіософії дали дослідники О. А. Удот та Т. А. Бевз, політологічний аналіз поглядів мислителя на події міжвоєнної доби здійснив історик В. І. Кучер [4, с. 72–81, 245–267, 206–221]. Вагомий внесок у дослідження соціальних та філософських проблем: екзистенціалізму, феноменології, евдемонізму (етичний принцип, за яким основою моральності є прагнення людини до щастя) [5, с. 158], які осмислював В. Винниченко у літературних та соціально-філософських працях, зробили літературознавці В. Є. Панченко [6], Г. М. Сиваченко [7], С. П. Михида [8].

Незважаючи на значну кількість монографій та статей, нами не виявлено наукових розвідок, у яких предметно б вивчалися та критично оцінювалися його погляди на події

Другої світової війни. Саме тому основним завданням дослідження є виокремлення історико-філософської рефлексії В. Винниченка на події 1939–1945 рр., а метою – аналіз його історіософського осмислення цього світового явища у контексті екзистенціалізму.

Цілісної праці Володимира Винниченка, де б досліджувались події Другої світової війни, не існує, проте є рефлексії на них у публіцистиці – «Та, за яку змагались Гітлер, Сталін та інші» [9], «Тайна Гітлеро-Сталінського союзу» [10, с. 255–260], «Демісія Сталінізму» [10, с. 267–287], «Світовий мир без війни, ні гарячої ні холодної» [10, с. 345–356] та ін.; у щоденнику [11; 12; 13; 14; 15; 16]; історико-політичних творах: «Заповіт борцям за визволення» [17] та «Перед новим етапом» [18]; соціально-філософській праці – «Конкордизм» [19].

Перебуваючи під впливом марксизму, фрейдівського психоаналізу, євдемонізму, ніцшевського екзистенціалізму, вчень філософів та психологів: Ж.-Гюйо, В. Вундта, Г. Лебона, А. Бергсона, А. Шопенгауера, Ж. П. Сартра, В. Винниченко намагався поєднати на перший погляд несумісні речі, що, зрештою, вплинуло на формування еkleктичних та суперечливих поглядів. Окрім того, характерними рисами аналізу Володимира Винниченка подій Другої світової війни є зміщення акценту на внутрішній світ людської свідомості, пошуки людиною самої себе, своєї сутності, що органічно втілюється в контексті геополітичних та соціально-економічних тенденцій першої половини ХХ ст. – періоду світоглядного неспокою та ламання традиційних форм життя [7, с. 39].

Пошук розв'язки В. Винниченком основних суперечностей доби, перш за все жахливих явищ двох світових війн, стає поштовхом до розробки концепцій дискордизму та конкордизму. Він намагався таким чином побудувати загальносвітову філософсько-історичну схему історії людства на зразок: «Теорії зіткнень цивілізацій» С. Хантінгтона, «Філософсько-історичної схеми розвитку людства» П. Сорокіна, «Цивілізаційної теорії» А. Тойнбі та «Теорії загальнолюдського розвитку людства» К. Ясперса [20, с. 172–175, 187–188].

Термін дискордизм, що має французьке походження від слова discord – розлад [21, с. 155], вперше був використаний на початку 30-х років Володимиром Винниченком на сторінках власного щоденника. Через екзистенцію окремої свідомості під впливом екзистенціалізму він цим терміном розкриває деградацію – «хворобу» людства у всіх життєвих сферах, що характеризується порушенням рівноваги в часі й просторі людського буття: розладу в суспільстві фізичних та психічних сил, посилення гіпертрофованого егоїзму, агресії, інстинкту влади і панування [19, с. 68–75, 116–118]. Таким чином, дискордизм – це регресистське тлумачення історії розладу людства [10, с. 276]. Проте, регресизм в історичному часі не є чимось новим для сучасної громадськості, схожі погляди висловлювалися Ж. Руссо, Г. Маблі, С. Хантінгтоном та Р. Ароном.

Конкордизм (від лат. concordia – згода, узгодження) як дефініція має загальноприйняте значення – це концепція, згідно з якою істина єдина між релігійними догмами та об'єктивними даними науки [22, с. 81–82]. Проте, В. Винниченко вкладає у зміст цього терміна, який з'являється на сторінках щоденника з початку 30-х років, свою фантастичну схему майбутнього ідеального суспільства та порядку як альтернативи подолання регресу людства. Будучи переконаним, що сенс і мета людського існування є євдемонізм, він в основу конкордизму поклав принцип щастя, який трактував як рівновагу душевної і фізичної гармонії людського організму у всіх сферах суспільного життя, систему методів боротьби з нещастям [19, с. 26–30, 68, 235–236] та теорію конвергенції, в сфері якої працювали Дж. Гелбрейт, П. Сорокін, Р. Арон та ін., які в різних інтерпретаціях обґрунтували ідею, згідно з якою економічні й ідеологічні відмінності між капіталістичною та соціалістичною системами повинні зникнути й у перспективі дійти до повного злиття [4, с. 136; 10, с. 348–351]. Тому, конкордизм Володимира Винниченка – це своєрідний аналог теорії конвергенції – пошуку компромісних шляхів взаємовідносин між державами з різними соціально-політичними системами.

Історико-філософське рефлексивне осмислення В. Винниченком Другої світової війни у контексті концепцій дискордизму та конкордизму охоплює загальноісторіософські проблемні питання, серед яких варто виокремити ключові: дискордизм як передумова «планетарної війни» (визначення, яке вживає В. Винниченко); війна як історичне та мо-

ральне явище; проблема розв'язання «Другої планетарної війни» та її причини; дискордиське протистояння у 1939–1945 рр.; наслідки «Другої планетарної війни» та проблема миру і роззброєння після війни.

У ХХ столітті регрес людства набув найгірших проявів дискордизму: ворожнеча, панування, ненависть [19, с. 48–51, 185–186], світ перетворився на «величезну прокажельню» [23, с. 111], що стало, на думку Володимира Винниченка, передумовою «Другої планетарної війни». Боротьба природного (виживання та продовження роду) і соціального в людині призвела до посилення гіпертрофії людського «я» (егоїзму) [19, с. 180; 18, с. 19]. В історико-політичному творі «Перед новим етапом» 1938 р. він писав: «...сучасне людське суспільство... складається з членів хворих з викривленими інстинктами (переважно з перебільшеним, гіпертрофованим інстинктом особистого, класового чи національного егоїзму)» [18, с. 20]. У зв'язку з цим відбулось поглиблення соціально-економічної нерівності та посилення інстинкту панування і влади (агресивності) [19, с. 40–45, 111–114]: «В умовах диктатури вождів при безконтрольності їх і безвідповідальності перед колективом ця сила набирає страшного розміру» зазначав В. Винниченко в історико-політичному творі «Заповіт борцям за визволення» [17, с. 75]. Один із його сучасників К. Ясперс так само акцентував увагу суспільства на посиленні інстинкту волі до влади у людей ХХ ст. [24, с. 41]. Майже ідентичними поглядами керувався і К. Лоренц, який називав цей інстинкт інстинктом агресивності, що примушує людину до пошуку ситуації, що стимулювала б цю інстинктивну дію [25, с. 305].

Війну як історичне явище Володимир Винниченко характеризував як «...постійний, хронічний, необхідний вияв хвороби дискордизму» [19, с. 204], що спричинена гіпнотичною дією на суспільство політичних та релігійних ідеологій суспільно-політичного життя [19, с. 116–118]. У зв'язку з цим відбувається порушення в людській психіці яви про мирне співіснування, що перетворює людство на людський матеріал, нації та класи починають боротися за панування. Дискордизм у цей момент набирає найбільшої сили – гіперегоїзм з індивідуального переростає на колективний. Починається, за висловом В. Винниченка, «масове божевілья», порушення рівноваги в суспільстві з трагічними наслідками [19, с. 203].

Осмислюючи історичну драму людського існування через призму окремої людини та її свідомості, Володимир Винниченко звертав увагу на проблему моралі вбивства, що є суперечливим, адже мораль спрямована на регулювання відносин та зниження конфліктності в суспільстві, де вбивство само по собі є аморальним явищем. Та попри це, будучи переконаним, що еталоном моральних норм діяльності людини є природа, часткою якої вона є, на сторінках власного щоденника він писав: «Природа – це постійна, систематична вбивця. Убивство – її основний закон і умова для існування живих істот» [26, с. 66]. Саме тому масове, кероване державною владою вбивство людей інших держав під час війни, що є природним явищем [11, с. 96], дозволене самою природою, а, отже: «...під час війни вбивства є моральними для людей» безкомпромісно відзначав В. Винниченко у своєму щоденнику [26, с. 66].

Аналізуючи події 1930-х років, він був переконаний, що за умов поділу сучасного суспільства на нації та класи, які борються між собою за панування [18, с. 8], є неминучим зіткнення тоталітарного та капіталістичного світів у «планетарній війні» [27, с. 52, 72]. Саме тому з початком Другої світової війни – масштабного і складного історичного явища, центральною темою його роздумів стає проблема історичної провини за розв'язання війни, формулювання якої, на нашу думку, є оригінальним. Твердження про те, що тільки Німеччина, Японія та Італія несуть відповідальність за початок війни лише через те, що для цих країн притаманне прагнення світового панування, Володимир Винниченко відкидає: «...а хіба ті народи, які перемогли в цій війні, – англійці, американці, росіяни, французи та інші, ніколи таких бажань не мали...» [19, с. 205]. Натомість він стверджував, що провина за війну лежить не на країнах-учасниках, а на суспільному прояві дискордизму в цих країнах, у формах капіталізму, нацизму, фашизму та комунізму [12, с. 61; 19, с. 206].

Зважаючи на власну суб'єктивну необґрунтовану позицію, В. Винниченко намагається надати науковості своїм твердженням, переводячи проблему розв'язання війни в площину подій, які стали вирішальними у розгортанні «планетарної війни». Центральною подією у цьому аспекті є підписання Пакту Ріббентропа-Молотова 23 серпня 1939 р. між Німеччиною

та СРСР [28, с. 71]. Якщо А. Гітлер свідомо йшов до цього, то Й. Сталін, на його думку, був змушений підписати угоду «...не з спокійного розрахунку своїх вигод, не з імперіалістичної зажерливості, а з страху перед гітлерівською Німеччиною, перед війною з нею» [10, с. 257–258]. Та незважаючи на це, такий союз був засобом здійснення агресії та поділу територій [10, с. 258–260], наслідком чого за його переконанням було розгортання «Другої планетарної війни» Німеччиною – нападом на Польщу 1 вересня 1939 р. і завоювання ряду Європейських країн до 1941 р., та нападом СРСР на Фінляндію 30 листопада 1939 р. [28, с. 76], завоювання Північної Буковини, Бессарабії та країн Прибалтики до 1941 р. [29, с. 19–25; 28, с. 73].

Основних причин, що призвели до розв'язання «Другої планетарної війни», за твердженням Володимира Винниченка, було кілька. На перше місце він ставить морально-психологічні, суть яких зведена до формування капіталістичної, націонал-соціалістичної, комуністичної, фашистської дискордиської моралі [13, с. 152; 19, с. 187–188] та найгірших проявів гіпертрофованого егоїзму у лідерів країн-учасниць війни, перш за все в А. Гітлера, Б. Муссоліні та Й. Сталіна [23, с. 103; 30, с. 98], сила яких була в хворобливості психіки [29, с. 11; 13, с. 149]. Дискордизм давав їм можливість спекулювати на підінстинкті колективу людей – в інтересах свого хворого інстинкту егоїзму: «Вони... підмінюють поняття «батьківщина», «нація»... і тоді сміливо роблять усе, що корисне для них самих», що, за твердженням В. Винниченка, підштовхувало людство до боротьби за панування [19, с. 57, 176]. Не менш важливі, за його переконанням, але все таки на другому місці, були історичні причини, що зводились до несправедливості Версальсько-Вашингтонської системи договорів, яка сприяла приходу до влади сил, що прагнули реваншу і нового перерозподілу світу та політики «умиротворення» Францією і Великою Британією, які «помогли фашо-нацистам виграти час і як слід підготуватись до одвертого збройного наступу на світ» зазначав Володимир Винниченко в листі до Й. Сталіна 1936 р. [10, с. 267; 31, с. 227].

Історія протистояння в Другій світовій війні є неоднорідним явищем і, на думку В. Винниченка, вона починалася як боротьба «буржуазно-капіталістичних» країн (Франція, Велика Британія, США) з країнами державного капіталізму [10, с. 268], основними формами якого був комунізм (СРСР) та націонал-соціалізм (Німеччина) [28, с. 73]. Це протистояння було природним, але не довгостроковим.

Із нападом Німеччини на СРСР в 1941 р. вектори протистояння кардинально змінюються, причиною чого, на думку Володимира Винниченка, були українські етнічні території, що стали центром боротьби між двома тоталітарними країнами: «...головною метою походу Німеччини на Радянський Союз – є завоювання України... як джерело величезної сировини» [31, с. 225]. У зв'язку з чим відбувається переформування воюючих блоків та формування неприродного союзу «буржуазно-капіталістичних» країн з країною державного капіталізму (СРСР) у форматі Антигітлерівської коаліції [12, с. 63]. Результатом чого стає напруженість у стосунках між англосаксами та СРСР. Уже на Тегеранській конференції 1943 р. В. Винниченко зазначав, що теперішні союзники відчують себе як завтрашні противники: «Обмірковуючи засоби упокорення спільних ворогів, вони тим самими засобами старались унеможливити союзникові стати завтрашнім противником та союзником сьогоденного ворога» [14, с. 100]. Виникає досить дивна ситуація, коли під час війни з'являються замість двох, три претенденти на світове панування: фашио-нацизм, більшовизм і капіталізм, де конкуренція двох останніх не зникла навіть по закінченню війни [13, с. 148]. Усі ці факти наводять його на те, що дискордизм набирає найбільшого розмаху за всю історію людства і «гаряча» війна переростає на «холодну» [29, с. 18; 12, с. 61].

Наслідки «Другої планетарної війни» для світового суспільства, за твердженням Володимира Винниченка, були очевидні, по-перше, перерозподіл світу між переможцями [16, с. 103], де «Російський націонал-комунізм» зайняв нішу «фашио-нацистів» [10, с. 267, 275], а Й. Сталін став спадкоємцем А. Гітлера на світове панування. Підтвердженням цього, є поширення впливу СРСР на країни Центральної і Східної Європи, які були перетворені на «васалів», як це свого часу зробила Німеччина за умов війни [16, с. 101]. По-друге, боротьба за панування в світі між двома військово-політичними таборами під проводом двох систем капіталізму (американського приватного і радянського державного) [10, с. 345; 16, с. 101–102].

По-третє, людські втрати: убитих (солдатів, цивільних та в'язнів) – 98 млн. та постраждалих (покалічених, безпритульних та депортованих) – 198 млн. [10, с. 355]. Невідомо, звідки взяв таку статистику В. Винниченко, скоріш за все, з періодичних видань тодішньої Франції, але показники людських втрат значно завищені і не відповідають даним сучасних досліджень [32].

Актуальною та поширеною темою роздумів В. Винниченка наприкінці Другої світової війни стала проблема роззброєння та миру: «СРСР, Америка, Велика Британія намагаються забезпечити мир у світі шляхом тотального придушення Німеччини... проте виникає питання хто убезпечить світ від них самих, які схильні теж до панування» [15, с. 88–91]. За цих умов мир, на його думку, починається тим, чим і повинен починатися у дискордиському світі – розходженням інтересів та суперництвом: «Миролюбці – союзники настільки вже готові до майбутньої війни, що починають готуватися до неї, не закінчивши ще цієї», зазначав на сторінках свого щоденника в 1945 р. [16, с. 93–94]. Саме тому він обстоював утопічні пріоритети гармонізації світу без війн, в основі яких лежали концептуально-структурні елементи його ідеї конкордизму [33, с. 126].

Морально-психологічні елементи, за твердженням В. Винниченка, є основою його концепції конкордизму, що полягають у всебічній гармонізації передусім себе самого, людини загалом, конкретного суспільства з природою та звільненням людства від релігійного, капіталістичного, комуністичного догматизму [19, с. 80–83, 187–188, 206–216]. Практичним досягненням цього є дотримання 13 правил моральної поведінки та розвиток свободи у соціально-економічному, біологічному, політичному та моральному аспекті [19, с. 185, 201–202], без якої, ніщо в природі не може нормально існувати і розвиватись [17, с. 91–92].

Соціально-економічні елементи конкордизму характеризуються запровадженням самоврядування – соціальної рівності в колективі у формі економічної колектократії, запровадження якої, на думку Володимира Винниченка, призведе до утвердження замість приватної чи державної власності, колективної власності на промислових, сільськогосподарських, фінансових та інших кооперативів, де кожен член колективу матиме право на засоби та результати виробництва [10, с. 349–354].

Суспільно-політичні елементи передбачають на основі запровадження колектократії утворення нових держав, які у майбутньому без потрясінь і насильства повинні об'єднатися у Світову Економічну Федерацію «...ні панівних, ні підлеглих братів... тільки одна-єдина вселюдська родина вільних, рівних братів-народів» [9, с. 101; 10, с. 348–351]. Схожі глобальні погляди висловлювали свого часу І. Кант – пропонуючи державне об'єднання у формі всесвітньо-громадського стану і А. Тойнбі – передбачаючи інтеграцію усіх цивілізацій та утворення «Світової федеративної держави» на засадах «Всесвітньої релігії» [20, с. 107–108, 172–175]. Формування єдиного уряду та парламенту світової федерації [28, с. 67; 30, с. 84], за переконанням В. Винниченка призведе до всеохоплюючого фізичного і морального роззброєння [33, с. 139], знищення імперій і колоній [10, с. 281–285; 29, с. 23], зближення капіталізму та соціалізму сприятиме налагодженню співробітництва та єднання народів світу через мирне економічне змагання, вирішить проблему миру та війни [10, с. 356].

Звертаючись до класифікації поділу політиків на дві групи: «утопістів» і «реалістів», яка належить відомому політологу Е. Карру, вважаємо, що за своїми поглядами Володимир Винниченко був близьким до першої групи, що є наслідком впливу на його свідомість політичних та соціально-економічних тенденцій першої половини ХХ ст. [4, с. 193]. Зміщення уваги В. Винниченка на внутрішній світ людської свідомості, що було притаманне його рефлексії на зовнішні події, сприяли формуванню еkleктичних, до деякої міри суперечливих тверджень, що є притаманним явищем для філософської думки тієї епохи. Саме тому, намагаючись вибудувати філософсько-історичну схему історії людства в рамках своїх концепцій дискордизму та конкордизму погляди Володимира Винниченка на події Другої світової війни не виходять за межі історико-філософського та етичного осмислення проблеми.

Література:

1. Радянський Союз, Росія, Україна у Другій світовій війні // Україна-Росія: діалог історіографій: матеріали міжн. наук. конф. / редкол. В. Ф. Верстюк, В. М. Бойко, С. А. Лепявко, С. М. Плохій. – Київ-Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2007. – С. 143 – 180.

2. Кульчицький С. Володимир Винниченко / С. Кульчицький, В. Солдатенко. – К.: Видавничий дім «Альтернатива», 2005. – 376 с.
3. Солдатенко В. Ф. Володимир Винниченко на перехресті соціальних і національних прагнень / В. Ф. Солдатенко. – К.: Світогляд, 2005. – 324 с.
4. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження): зб. статей. – К.: ІПіЕНД, 2006. – 280 с.
5. Філософський словник / [ред.-упоряд. В. І. Шинкарук]. – К., 1986. – 798 с.
6. Панченко В. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості: книга розвідок та мандрівок / В. Панченко. – К.: Твім інтер, 2004. – 288 с.
7. Сиваченко Г. «Конкордизм» Володимира Винниченка в екзистенціалістському дискурсі / Г. Сиваченко // Слово і час. – 2001. – №9. – С. 33–39.
8. Михида С. П. Слідами його експериментів. Змістові доміанти та поетика конфлікту в драматургії Володимира Винниченка / С. П. Михида. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2002. – 192 с.
9. Винниченко В. Та, за яку змагались Гітлер, Сталін та інші / Володимир Винниченко // Сучасність. – 2000. – №6. – С. 98–101.
10. Винниченко В. К. Публіцистика / Володимир Винниченко; УВАН у США; НАН України; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; упор. та ред. В. Бурбела. – Нью-Йорк – К., 2002. – 392 с.
11. Винниченко В. Щоденник (1941 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №4. – С. 91–104.
12. Винниченко В. Щоденник (1942 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №5. – С. 59–75.
13. Винниченко В. Щоденник (1943 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №6. – С. 144–154.
14. Винниченко В. Щоденник (1943 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2002. – №1. – С. 99–103.
15. Винниченко В. Щоденник (1944 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2002. – №4. – С. 88–93.
16. Винниченко В. Щоденник (1945 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2002. – №5. – С. 88–110.
17. Винниченко В. К. Заповіт борцям за визволення / В. К. Винниченко; ред. М. Г. Жулинський, В. В. Біленко, С. А. Гальченко та ін. – К.: Вид. т-во «Криниця», 1991. – 128 с.
18. Винниченко В. К. Перед новим етапом / Володимир Винниченко. – Торонто: Вид. т-во «Вперед», 1938. – 62 с.
19. Винниченко В. Конкордизм / В. Винниченко // Український культурологічний альманах. – К.: Хроніка – 2000, 2010. – Вип. 82. – С. 26–257.
20. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності / Л. Зашкільняк. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Я. Франка, 1999. – 226 с.
21. Новейший французско-русский, русско-французский словарь / Н. Т. Безвесельная, Т. А. Данченко. – Х.: Промінь, 2003. – 832 с.
22. Библиологический словарь: в 3 т. / А. Мень. – Т. 2. – М.: Фонд имени Александра Меня, 2002. – 560 с.
23. Винниченко В. Щоденник (1937 – 1938 рр.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №1. – С. 91–118.
24. Ивин А. А. Философия истории: уч. пособ. / А. А. Ивин – М.: Гардарики, 2000. – 524 с.
25. Социальная философия: учеб. / под ред. И. А. Гобозова. – М.: Издатель Савин С. А., 2003. – 528 с.
26. Винниченко В. Щоденник (1928 – 1930 рр.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2000. – №4. – С. 66 – 84.
27. Винниченко В. Щоденник (1931 – 1933 рр.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2000. – №5. – С. 50–76.
28. Винниченко В. Щоденник (1939 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №2. – С. 63–80.
29. Винниченко В. Щоденник (1940 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2001. – №3. – С. 9–26.
30. Винниченко В. Щоденник (1947 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2003. – №1. – С. 83–109.
31. Лист В. Винниченка до Сталіна 1936 р. / В. Винниченко // Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження): зб. ст. – К.: ІПіЕНД, 2006. – С. 223–235.

32. Дюпюи Р. Э. Всемирная история войн (1925–1997 гг.). – Кн. 4 / Р. Э. Дюпюи, Т. Н. Дюпюи. – СПб.: Полигон АСТ, 2000. – 1117 с.
33. Винниченко В. Щоденник (1946 р.) / Володимир Винниченко // Київська старовина. – 2002. – №6. – С. 119–143.

Дергачев А. В., аспирант кафедри всемирної історії Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка

Вторая мировая война в историко-философских взглядах Владимира Винниченко. В статье осуществлен анализ историко-философских взглядов В. Винниченко на события Второй мировой войны в разрезе интерпретации исторического процесса в формате его концепций дискордизма и конкордизма. Рассматриваются предпосылки, причины и последствия Второй мировой войны в контексте регрессизма социальных отношений человечества – дискордизма. Акцентируется внимание на проблеме войны и мира в условиях капитализма, коммунизма и нацизма как прерогативы будущего идеального устоя – конкордизма. Сделаны выводы и намечены перспективы будущих исследований как составляющей мировой историософской мысли.

Ключевые слова: Вторая мировая война, дискордизм, конкордизм, коммунизм, капитализм, нацизм, фашизм, экзистенциализм, эвдемонизм, инстинкт, сознание.

Derhachov O. V., Post-graduate student of World History Department of Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko

The Second World War from the historical and philosophic standpoint of Volodymyr Vynnychenko. The analysis of Volodymyr Vynnychenko historical and philosophical views on the events of the Second World War in the context of historical process and in the light of his concepts of discordism and concordism are presented in the paper. The background and the reasons of opposition and consequences of the Second World War are overviewed. The attention is paid to the problems of war and peace in the conditions of capitalism, communism and nazism as a prerogative of the perfect future system – concordism. The conclusions are made and the perspectives of future research within the world historiosophical idea are described.

Key words: the Second World War, discordism, concordims, communism, capitalism, nazism, fascism, existentialism, eudemonism, instinct, conscious.

УДК 328.124(477)"192"(045)

Жолоб М.П.,

аспірант кафедри історії та археології слов'янських народів
Інституту історичної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова

Національні релігійні громади України у системі конфесійних організацій (20-і роки ХХ ст.)

У статті досліджено внутрішній устрій тих релігійних організацій пореволюційної радянської України до складу яких входили громади з неукраїнським складом віруючих; приділено увагу структурним трансформаціям таких церковних інституцій впродовж 20-х років ХХ ст. Визначено місце об'єднань віруючих у складі конфесійних організацій. Висвітлено роль окремих осіб та їх груп у структурі національних релігійних громад. Розглянуто роль в управлінні релігійними общинами старост, церковних рад та загальних зборів віруючих, визначено обсяг їх повноважень у взаємовідносинах з органами влади.

Ключові слова: національна меншина, конфесія, релігійна громада, ієрархія, іудеї, католики, лютерани.

Після ствердження влади більшовиків в Україні, місцеві релігійні структури усіх конфесій перебували у скрутному становищі, яке ще більше погіршував брак вищого духовенства, частина представників котрого не спромоглася встояти перед викликом революції. Як церковні інституції різних конфесій, так і окремі релігійні громади постали перед необхідністю пристосовування власної організації до нових вимог влади.